

Slovensko stalno gledališče – TrstMario Uršič: *Deja Husu*

(premierra 11. marca 2005)

Slovesnost ob pomembnem jubileju Mirande Caharija in noviteti Maria Uršiča je v tržaškem teatru potekala v znamenju negotovosti, ki se je v naslednjih dneh vsaj nekoliko omilila. Tržaški občinski svet je namreč na svoji redni seji 14. marca odobril gledališču dolgoročno brezobrestno posojilo in tako s finančne plati zagotovil njegovo nadaljnje delovanje. Vendar je rešitev samo delna, saj omogoča le plačilo dolgov, vprašanje o programiranem delovanju, s katerim bi prenovili sporočilnost, pa ostaja odprto. Obstoj te ustanove bodo torej rešili ukrepi, za katere se bo verjetno v najkrajšem času odločil upravni odbor. V sklop nerešenih vprašanj sodi namreč imenovanje novega vodstva gledališča, ki bo izbralo ustreznejše smernice. Zdajšnji repertoar se zdi kompromisen in se odvija predvsem zaradi prizadevnosti številčno skromnega kolektiva, toda požrtvovalnost ne more zaječiti upada občinstva, ki že dolgo čaka na bolj dognano umetniško ponudbo. Začarani krog nekomunikacije med odrom in parterjem je skrb vzbujajoč in hromi ustvarjalnost ansambla. Te vrzeli ne bo zapolnilo tudi nobeno strankarsko organizirano dovažanje gledalcev iz Ljubljane. Vsaka posebna priložnost je za domače občinstvo sama po sebi možnost za prodor dolgo napovedovanega zasuka v umetniški zasnovi. Zato so najzvestejši gledalci nestrpno pričakovali nastop "svoje" Mirande Caharija, ki je v vogi *Deja Husu* proslavljala 40-letnico odrskega delovanja.

O njej lahko zapišemo, da je resnično tržaška igralka: Križanka, ki živi v Nabrežini in je v petdesetih letih prejšnjega stoletja obiskovala dramske tečaje tržaškega gledališča. Tu si je ob mentorstvu najzlahtnejših članov tega ansambla izoblikovala svojsko igralsko držo in zrasla iz junakinj v otroških igran v zrelo ustvarjalko nepozabnih gledaliških, filmskih,

televizijskih in radijskih likov. Interpretacijsko bi jo lahko uvrstili v galerijo t. i. mediteranskih tipov, vendar s pripombo, da so njeni liki prežarjeni s široko paleto različnih odtenkov topline, ki dajejo značajski odločnosti pridih razumevajoče miline. Kar je v tekstovni zasnovi nakazano kot ženska trmoglavost ali samovoljnost, postane v njeni obdelavi preudarna treznost ali nevsiljiva premočrtnost.

Lik kraške Medeje naj bi torej igralki omogočil, da v zaokroženem loku razpne svoje ustvarjalne silnice, in zanjo je Mario Uršič napisal to ljudsko igro v dveh dejanjih. Strnil je vse vidnejše poteze njenih najuspešnejših vlog in Dejo Husu izoblikoval kot značajno žensko, ki ji ozkost družbenega tkiva ne v preteklosti ne v sedanjosti ne dopušča, da bi živela po lastnih nagnjenjih. Zaprtost družbe onemogoča soočanje s prenovitvenimi težnjami, vodi v brez-ciljno ohranjanje starožitnih običajev in predsodkov ter zavračanje vsega, kar bi lahko zamajalo ustaljeni red. Vsako odločitev pogojuje strah pred tujim/dru-gačnim in vsaka novost pomeni nevarnost.

Igra je postavljena na Kras, v zamejstvo. Deja Husu se po tridesetih letih vrača domov. Pri osemnajstih se je zaljubila v Neapelčana in z njim zbežala iz rodnega kraja, stike je ohranila samo še z nekdanjim nesojenim fantom Brunom. Za sovaščane je Deja izdajalka svojega rodu, oskruniteljica domačega oltarja in morilka lastnih otrok. Pravih dokazov za te trditve ni, toda obsodba na 30-letno zaporno kazen, ki jo je prestala nekje na jugu Italije, je dovolj trden podatek. Bruno jo ima še vedno rad, brani jo pred vaškimi jeziki in napadi, dokler se Deji ne ponudi priložnost, da sovaščanom razkrije svoje nadnaravne sposobnosti. V vasi zavladata sloga in blaginja, toda v razigrani vsakdanjosti se v Deji prebudi ljubezen do mladega priseljenca. Junakinja spet prekrši zakonitosti obrambnih mehanizmov, ki urejajo vaško srenjo, spet je izobčena in njeni najdražji so ponovno pogubljeni.

Medejin mit je torej samo izhodišče za prikaz zamejske ali ljudske nesposobnosti sprejemanja drugačnega mišljenja. V ospredje so postavljeni predsodki, strah pred vdorom tujega, travme iz obdobja fašizma, povečevanje slovenstva in NOB, problemi ženske in njene pravice do samoodločanja, mafajska razpredenost ter ekonomska emarginacija. Pisano jezikovno izražanje (slovenščina in njena kraška različica, italijanščina s tržaškim in južnjaškim pridihom in psevdosrbščina, lektor Jože Faganel) razgiba dogajanje, tako kot na nacionalne skladbe ubrana glasbena kulisa (Igor Zobin) in tem ustrezne plesne točke (koreografinja Jana Radovič) ter nevpadljivi kostumi (Igor Pahor). Na skopo opremljenem odru (scena in režija Mario Uršič) se prizori vrstijo zelo umirjeno, pogostno priklicevanje Dejinih preteklih doživljajev ter nastopi pripovedovalca pa zavlačujejo dogajanje. Delo je zastavljeno scenarično in mu manjka dramaturška izpeljava, tako da osrednji ženski lik le nakazuje možnosti za notranji razvoj. V fragmentih je sicer jasno nakazana problematika, vendar ni zlepljena v dramaturško celoto in igralska prizadevanja vseh nastopajočih so lahko protagonistki le v oporo. Zdi se, kot bi se na odru odslikavalo dejansko stanje

tržaškega gledališča, ki smo ga uvodoma opisali: velika prizadevnost brez izdelanega teatarskega načrta. V tem je Uršičeva igra nadvse povedna, slavljenci in drugim nastopajočim pa ne daje možnosti, da bi svoje vloge smiselno razvijali. V vlogi predano zaljubljenega Bruna nastopa Livij Bogatec, postavnega kosovskega Srba igra Gorazd Jakomini, po več odrskih junakov pa ponazarjajo člani ansambla Aleš Kolar, Maja Blagovič, Nikla P. Panizon, Gregor Geč, Janko Petrovec, Vladimir Jurc in Stojan Colja, medtem ko harmonikar Igor Zobin vodi zborovsko petje (Sara Beoni, Nikolaj Bukavec, Dana Furlani in Vladislav Komar).

Miranda Caharija je igralka z velikim potencialom in izrazito značajnostjo, Deja Husu pa je vseskozi resigniran lik, kljub upornosti, ki jo lahko slutimo ob vsakem njenem koraku. Stalna navzočnost na odru in obnavljajoče se upiranje ustaljeni miselnosti sta predstavljali velik izziv, ki ga je Caharijeva dovršeno izpeljala, čeprav so sklicevanje na spomine, pogledi v preteklost in slutnje ovijali lik v sivino ter s tem onemogočali, da bi se razbohotila igralkina običajna življenjskost.

Ob jubilejih se večkrat najboljši nameni ne izidejo. Avtor in režiser Mario Uršič je v svojem delu zaobjel celoten igralkin razpon, toda preobsežna problematika in tematska prezasičenost sta tekstovno razdrobljenost spremenili v razvlečenost. Žal je bila slovesnost po premieri, ko naj bi vidnejši predstavniki slovenske kulture v Trstu izpostavili igralkino osebnost, njen pomen in prispevek tržaškemu gledališču, izpeljana brez režijskega ali teatarskega koncepta. Čeprav na odru, se je namreč vse odvijalo na zelo neprofesionalni ravni. Navzoče je nagovorila le slavljenka in topel aplavz, ki ji ga je občinstvo namenilo, je izražal hvaležnost, nikakor pa ni nadoknadil pomanjkljivosti.